

історичне, загальноцивілізаційне коріння, але управлінські відносини у будь-які часи ще не мали такого абсолютного показника, в якому б наука управління стала безпосереднім виявом рівня самоорганізації суспільства як гарантована наукова інформація, що забезпечує максимальну ефективність управлінської діяльності взагалі, а в органіці — як найефективніший засіб організаційної самореалізації суспільства, людини як її фокусуємого чинника.

Література

1. *Андрущенко В.* Організоване суспільство / Інститут вищої освіти АПН України. — К.: Вид-во Ін-ту вищої освіти, 2006. — 520 с.
2. *Шепслев М.А.* Глобалізація управління як мегатенденція сучасного світового розвитку. — К.: Генеза, 2004. — 465 с.
3. *Білорус О.Г.* Глобалізація та національна стратегія України. — К.: ВО «Батьківщина», 2001. — 300 с.
4. *Франчук В.Н.* Основы общей теории социального управления / Ин-т организационных систем. — М., 2000. — 498 с.
5. *Бранский В.П., Пожарский С.Д.* Синергетическая философия истории. — СПб., 2009. — 311 с.

УДК 658.562

О. В. Галкін, здобувач,
Сумський національний аграрний університет

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ВИБІР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮВАННЯ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто основні фактори впливу на вибір сільськогосподарського підприємства для зовнішнього державного контролювання; на основі власних досліджень автора визначено ступень ризику сільськогосподарських підприємств, що спеціалізуються у галузі рослинництва, Полтавської області для вибору об'єктів зовнішнього державного контролю у 2011 році.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: контролювання, контроль, зовнішній державний контроль, сільськогосподарське підприємство, об'єкт контролю, ступень ризику.

АННОТАЦИЯ. Рассмотрены основные факторы влияния на выбор сельскохозяйственного предприятия для внешнего государственного контроля; на основе собственных исследований автора определена степень риска сельскохозяйственных предприятий, специализирующихся в области растениеводства, Полтавской области для выбора объектов внешнего государственного контроля в 2011 году.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: управление, контроль, внешний государственный контроль, сельскохозяйственное предприятие, объект контроля, степень риска.

SUMMARY. The main factors influencing the choice of agricultural enterprise to the outside public control are considered in the article; based on the author's own research the risk of agricultural enterprises specializing in the field of horticulture in Poltava region to select objects outside of state control in 2011 is determined.

KEYWORDS: monitoring, control, outside state control, agricultural enterprise, the object of control, level of risk.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими завданнями. Необхідність формування і використання внутрішньої звітності сільськогосподарського підприємства у його внутрішньогосподарському контролі зумовлюється тим, що на практиці значна кількість підприємств не формує внутрішню звітність взагалі, менеджери не отримують цільову інформацію для управління, зворотний зв'язок спрямовується на проведення ревізій і пошук недоліків, зміст звітності звертає увагу на минулі події та операції, а інформація узагальнюється для контролю обсягів продажу або визначення витрат [6, с. 363]. Для розв'язання проблеми, що з кожним роком набуває актуальності, на нашу думку, необхідно проводити оцінку економічної ефективності системи внутрішньогосподарського контролю сільськогосподарських підприємств. Це, в свою чергу, сприятиме раціональному управлінню підприємством, зокрема допомагатиме обґрунтуванню доцільності впровадження нової управлінської структури та застосуванню кардинально нових методів стимулювання як управлінського, так і виробничого персоналу організації. Однак ніяка внутрішня система контролю підприємства не працюватиме раціонально, якщо його управлінський склад не досліджуватиме, які саме фактори впливу призводять до зовнішнього державного контролювання підприємства у сільському господарстві, що і обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Контролювання діяльності підприємств, дослідження факторів впливу на вибір об'єкта контролю виступало предметом дослідження вітчизняних і закордонних вчених, зокрема таких як: М. Альберт, В. Бурцев, Р. Дафт, Д. Деченсо, Е. Кочерін, М. Малишевська, М. Мейсон, Л. Нападовська [5], В. Пантелеєв [6], Р. Сагайдак [7], П. Стівен, Ф. Хедоурі та ін. Проте залишилися поза увагою дослідження науковців щодо визначення факторів впливу на вибір сільськогосподарського підприємства для зовнішнього державного контролювання.

Формулювання мети. Метою даного дослідження є ідентифікація факторів впливу на вибір сільськогосподарського підприємства для зовнішнього державного контролювання.

Виклад результатів дослідження. У попередніх публікаціях [1, с. 20; 3, с. 61] ми підкресливали, на сільськогосподарських підприємствах існує зовнішній і внутрішній контроль. На основі проведених досліджень у [3, с. 61] ми з'ясували: чим частіше відбувається зовнішній державний контроль сільськогосподарських підприємств Полтавської області у галузі рослинництва, зокрема органами державної податкової адміністрації, тим швидше суб'єкти контролювання замислюються над створенням внутрішньої системи контролю в організації. Так, якщо має місце іноземне інвестування підприємств у сільському господарстві Полтавщини, то неодмінною умовою інвестора при вкладенні закордонного капіталу в організацію є проведення міжнародного аудиту. Саме такий аудит для іноземного інвестора виступає гарантом доцільності й ефективності вкладення закордонного капіталу. А з 2012 року будуть функціонувати спеціалізовані аудиторські фірми, результати перевірок яких податкові інспекції повинні будуть враховувати при здійсненні зовнішнього контролю на сільськогосподарському підприємстві.

Враховуючи наведену інформацію, ми вважаємо за необхідне з'ясувати, які фактори впливають на рішення органів державної податкової адміністрації Полтавщини проводити зовнішнє контролювання підприємств у сільському господарстві у вигляді планових перевірок. Ми вважаємо, що найвагомішою ознакою включення сільськогосподарського підприємства до плану-графіка проведення документальних планових перевірок є платники податків, які мають ризик щодо несплати податків і зборів, невиконання іншого законодавства, контроль за яким покладено на органи державної податкової служби. Крім того, існують і певні підстави щодо включення до стратегічних напрямів контрольно-перевірочної роботи, серед них:

1) невідповідність показників макроекономічного розвитку економіки України чи окремого регіону відповідним показникам певної галузі чи сукупності підприємств у складі фінансово-промислової групи; 2) невідповідність росту валових витрат валовим доходам підприємств галузі; 3) зменшення надходжень до бюджету в цілому або частині окремих податків по галузі чи фінансово-промислової групи регіону, в тому числі зменшення середньогалузевого або середньогрупового рівня податкової віддачі; 4) збільшення кількості збиткових підприємств чи з низьким рівнем податкової віддачі серед підприємств, що належать до певної галузі економіки або фінансово-промислової групи; 5) невиконання фінансових планів підприємствами-монополістами у частині розрахунків з бюджетом; 6) виплата заробітної плати нижче розміру середньомісячної заробітної плати по галузі та в регіоні (за показниками форми № 1ДФ); 7) наявність інформації про можливе застосування схем мінімізації сплати податків тощо [4, 1—2]. Окремі із наведених положень нами були досліджено у роботі [2].

Відповідно структура проведення планових перевірок базується на трьох основних розділах:

1) документальні планові перевірки суб'єктів господарювання — юридичних осіб, у тому числі тих, які перебувають на обліку у Спеціалізованій державній податковій інспекції (відповідальні: підрозділи податкового контролю юридичних осіб). Даний розділ поділяється на підрозділи: А — платники податків, які належать до галузей економіки та фінансово-промислової групи, визначених стратегічними напрямками контрольно-перевірочної роботи, а також суб'єкти господарювання, пов'язані з ними здійсненням фінансово-господарської діяльності; Б — платники податків, які мають ризики несплати податків та плануються до перевірок за дорученням державної податкової адміністрації України; В — платники податків, які відбираються на регіональному рівні за результатами аналізу основних показників діяльності, крім включених до підрозділів А та Б;

2) документальні планові перевірки фінансових установ, постійних представництв і представництв нерезидентів (відповідальні: підрозділи контролю за фінансовими установами та операціями у сфері ЗЕД);

3) документальні планові перевірки суб'єктів господарювання — фізичних осіб (відповідальні: підрозділи оподаткування фізичних осіб). Залежно від встановлених груп існують великі (загальний оподатковуваний дохід або обсяги реалізації з ПДВ понад 500 тис. грн), середні (від 50 до 500 тис. грн) та малі (до

50 тис. грн) платники податків [4, с. 3—6]. Враховуючи вектор власних досліджень, особливої уваги потребує перший розділ, тому що саме до нього належать сільськогосподарські підприємства, що спеціалізуються на продукції рослинництва.

Необхідно також зазначити, що періодичність проведення таких перевірок визначається залежно від ступеня ризику їхньої діяльності, який поділяється на високий, середній та незначний. Платники податків із незначним ступенем ризику включаються до плану-графіка не частіше, ніж раз на три календарних роки, середнім — не частіше, ніж раз на два календарних роки, високим — не частіше одного разу на календарний рік. Так, на початку 2011 року з урахуванням внесених змін щодо встановлення ступеня ризику суб'єктів господарювання юридичних осіб, зокрема сільськогосподарських підприємств, у високому ступені ризику враховуються дев'ять основних критеріїв, у середньому — сімнадцять, у незначному — лише шість.

Для того, щоб дослідити, яким чином обирається сільськогосподарське підприємство Полтавської області на практиці для проведення безпосереднього зовнішнього державного контролю, нами було сформовано дві основні групи суб'єктів господарювання — юридичних осіб, що спеціалізуються на вирощуванні зернових і технічних культур. Так, до першої групи увійшли сільськогосподарські підприємства у галузі рослинництва, загальний обсяг поставок щодо податку на додану вартість яких більше 100 млн грн; до другої групи — до 100 млн грн відповідно. Необхідно підкреслити й те, що нами було обрано сільськогосподарські підприємства різних районів Полтавщини. Відповідно до зазначених вище ступенів ризику ми розподілили досліджувані підприємства та спробували спрогнозувати ймовірність перевірок на досліджуваних об'єктах у 2011 році (табл. 1).

Аналізуючи дані табл. 1, ми можемо говорити про те, що у 2011 році на сільськогосподарських підприємствах першої та другої групи таких як: ПрАТ «Райз-Максимко» Лохвицької міжрайонної ДПП, ТОВ ІПК «Полтавазернопродукт» Кременчуцької об'єднаної ДПП Глобинського відділення, ТОВ «Бурат-Агро» Полтавської міжрайонної ДПП Решетилівського відділення, ТОВ «Стандарт-Агро» Гадяцької міжрайонної ДПП, ТОВ «Компанія Фармко» Карлівської міжрайонної ДПП Машівського відділення, ТОВ «Савинці» Миргородської об'єднаної ДПП обов'язково відбуватиметься зовнішнє державне контролювання, тому що кількість критеріїв ризику певної категорії перевищує три одиниці. Так, на ПрАТ «Райз-

Максимко», при розрахунку критеріїв високої категорії ризику було виявлено, що платник згідно із системою автоматизованого співставлення має розбіжності понад 100 тис. грн заниження податкового зобов'язання та завищення податкового кредиту, зокрема на суму 639,5 тис. грн та 1130,6 тис. грн. Аналогічна ситуація і відбувається на ТОВ ІПК «Полтавазернопродукт», ТОВ «Компанія Фармко» та ТОВ «Савинці». Наступним розповсюдженим порушенням сільськогосподарських підприємств у галузі рослинництва, що зумовлює до зовнішнього державного контролювання, є наявність відносин з контрагентами, які знаходяться в розшуку, не звітують та збанкрутували понад 500 тис. грн. Відповідно на ТОВ «Бурат-Агро», ТОВ «Компанія Фармко» і ТОВ «Савинці» даний критерій ризику склав 510,9 тис. грн, 590,3 тис. грн та 642,7 тис. грн.

Таблиця 1

ВИЗНАЧЕННЯ СТУПЕНЯ РИЗИКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ У ГАЛУЗІ РОСЛИНИЦТВА, ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ ВИБОРУ ОБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У 2011 РОЦІ

№ п/п	Назва підприємства	Назва ДП, що здійснюватиме зовнішній контроль	Загальний обсяг поставок по ПДВ за 2010 р., тис. грн	Кількість критеріїв ризику певної категорії			
				високої	середньої	незначної	всього
1 група сільськогосподарських підприємств (обсяг поставок по ПДВ більше 100 млн грн)							
1	ПрАТ «Райз-Максимко»	Лохвицька міжрайонна ДП	1801983,5	2	2	1	5
2	ТОВ АФ «Добробут»	Кременчуцька об'єднана ДП (Козельщинське відділення)	457954,7	1	1	0	2
3	ТОВ ІПК «Полтавазернопродукт»	Кременчуцька об'єднана ДП (Глобинське відділення)	329545,4	1	2	2	5

Закінчення табл. 1

№ п/п	Назва підприємства	Назва ДПП, що здійснюватиме зовнішній контроль	Загальний обсяг поставок по ПДВ за 2010 р., тис. грн	Кількість критеріїв ризику певної категорії			
				високої	середньої	незначної	всього
4	ТОВ «Бурат-Агро»	Полтавська міжрайонна ДПП (Решетилівське відділення)	223279,3	2	1	1	4
5	ТОВ «Повстинагро-альянс»	Лубенська об'єднана ДПП (Пирятинське відділення)	111979,2	1	0	1	2
2 група сільськогосподарських підприємств (обсяг поставок по ПДВ до 100 млн грн)							
1	ТОВ Агрофірма «Маяк»	Гадяцька міжрайонна ДПП (Котелевське відділення)	95715,6	0	1	1	2
2	ТОВ «Стандарт-Агро»	Гадяцька міжрайонна ДПП	78589,6	0	3	2	5
3	ТОВ Компанія «Фармко»	Карлівська міжрайонна ДПП (Машівське відділення)	68770,0	3	0	1	4
4	ТОВ «Савинці»	Миргородська об'єднана ДПП	52895,5	3	2	0	5

Джерело: власні дослідження автора.

Доволі значні порушення стосовно критерію середньої категорії ризику протягом 2010 року мали місце на сільськогосподарських підприємствах як першої, так і другої групи. Тож, найбільшу кількість порушень даної категорії було виявлено на ТОВ «Стандарт-Агро» Гадяцької міжрайонної ДПП, де обсяги операцій з пов'язаними особами або неплатниками податку на прибуток перевищують 10 % суми скоригованих валових витрат,

зокрема на 91,0 тис. грн, а також коригування платником податків звітності з ПДВ в обсягах 10 % і більше податкового кредиту склало 50,9 тис. грн.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведені нами дослідження щодо визначення факторів впливу на вибір об'єкту для зовнішнього державного контролювання, зокрема залежно від ступеня ризику сільськогосподарських підприємств, що спеціалізуються у галузі рослинництва, Полтавської області для здійснення зовнішнього державного контролю у 2011 році, дає підґрунтя стверджувати, що незалежно від обсягу поставок по ПДВ, суб'єкти господарювання порушують в однаковій мірі норми законодавства, що регулює діяльність підприємств усіх форм власності. Більш того, функціонуючі фірми у галузі рослинництва спонукають власноруч до проведення зовнішнього державного контролювання, нехтуючи обмеженнями, встановленими для законної їхньої діяльності. На нашу думку, ситуація, що відбувається на сільськогосподарських підприємствах Полтавщини, формує підґрунтя про необхідність впровадження системи внутрішнього контролю на підприємствах у сільському господарстві. Тому в наших подальших дослідженнях доцільним є розробка методики впровадження внутрішньогосподарського контролю на сільськогосподарських підприємствах Полтавської області.

Література

1. Галкін О. В. Визначення внутрішніх суб'єктів контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств / Галкін О. В. // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2011. — № 2. — Т. 3 (175). — С. 19—22.

2. Галкін О. В. Контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств органами Державної податкової адміністрації в Полтавській області / Галкін О. В. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми розвитку сільських територій: збірник наук праць; Інститут регіональних досліджень НАН України. — 2011 (у друці).

3. Галкін О. В. Особливості контролювання сільськогосподарських підприємств Полтавської області з урахуванням форми їх власності / Галкін О. В. // Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (19—20 жовтня 2011 р.); Т. 2: Стратегія підприємства: сучасні особливості, інвестиційні та екологічні пріоритети. — К.—Дніпропетровськ: Біла К. О., 2011. — С. 60—61.

4. Методичні рекомендації щодо складання плану-графіка проведення документальних планових перевірок суб'єктів господарювання [Електронний ресурс]: наказ ДПА України від 1 квітня 2011 р. № 190 зі змінами і доповненнями. — Режим доступу:

<http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/gna/1945-190.html>.

5. *Нападівська Л. В.* Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: монографія / Л. В. Нападівська. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. — 224 с.

6. *Пантелеєв В. П.* Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація [Текст]: монографія / В. П. Пантелеєв. — К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2008. — 491 с.

7. *Сагайдак Р. А.* Внутрішній контроль в управлінні сільськогосподарськими підприємствами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Сагайдак Роман Анатолійович. — К., 2008. — 23, [1] с.

УДК 65.01

Б. Н. Герасимов, д-р екон. наук, проф.,
Международный институт рынка,
г. Самара, Россия

УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИМИ СИСТЕМАМИ: ТЕОРИЯ, МЕТОДОЛОГИЯ, ТЕХНОЛОГИИ

АНОТАЦІЯ. Будь-яка організація є економічною системою і включає певні елементи, без яких неможливо її існування. Елементи внутрішнього середовища організації тісно взаємопов'язані між собою. Головним елементом сучасної організації є менеджмент, який, у свою чергу, поділяється на кілька процесів. Сучасні теорія, методологія та технології управління економічними системами мають цілком реальні перспективи для розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: управління, системи, менеджмент, структура, теорія, методологія, технології.

АННОТАЦИЯ. Любая организация представляет собой экономическую систему и включает определенные элементы, без которых невозможно ее существование. Элементы внутренней среды организации тесно взаимосвязаны между собой. Главным элементом современной организации является менеджмент, который, в свою очередь, разделяется на несколько процессов. Современные теория, методология и технологии управления экономичес-